

Stručni rad

SENZUALNI PUT I NJEGOVO ZNAČENJE ZA UČENIKE 1. RAZREDA

Suzana Kodrič

OŠ Franca Lešnika - Vuka, Mariborska cesta 4, 2312 Orehova vas

Sažetak

Djetinjstvo je vrijeme za stjecanje iskustva i razvoj životnih vještina. A gdje, ako ne u prirodnom okruženju, možemo djeci ponuditi najviše mogućnosti za to? U prirodnom okruženju djeca stječu konkretna iskustva. Konkretna iskustva su ona koja su trajnija u dječjem sjećanju. Učitelji iznose činjenice koje učenici najčešće vide i čuju. Priroda je mjesto gdje se činjenice mogu osjetiti svim osjetilima. Zato se rodila ideja da se napravi senzualan put. Što je senzualni put? To je put na kojem učenici promatraju vanjski svijet svim svojim osjetilima. Izrada senzualne staze trajala je dvije godine. Radovi su izvedeni u proljeće. Uključeni su učenici 1. razreda. Aktivan način učenja bio je zanimljiv učenicima, a učenici su cijelo vrijeme bili primjereno motivirani. Aktivnosti su bile zanimljive, zabavne i opuštene. Kada je izgradnja senzualnog puta bila završena, pozvali smo roditelje u školu. Djeca su ih upoznala sa senzualnom stazom koju su nazvali po Lešku, koji je maskota naše škole, a njome su povelili i svoje roditelje. Istovremeno su ih s entuzijazmom poučavali o biljkama koje su posadili.

Ključne riječi: prirodni okoliš, osjetila, djeca, aktivno učenje, biljke.

1. UVOD

Činjenično stanje nam pokazuje da je priroda oduvijek privlačila čovjeka. Priroda privlači čovjeka u sadašnjosti a privlačit će ga i u budućnosti. Ako pažljivo promatramo prirodu, ona nam otkriva sve najbitnije zakonitosti života na našem planetu. To je mjesto našeg kreativnog, istraživačkog i kritičkog učenja i zato je priroda neprocjenjiva i dragocjena. Čovjek promatra i istražuje prirodu od ranog djetinjstva do kasne odrasle dobi, iz generacije u generaciju. Priroda pobuđuje djetetov entuzijazam, usmjerava njegovu pažnju i koncentraciju. Kako dijete raste i razvija se, postaje sve svjesnije onoga što čuje, vidi, dodiruje, miriše i kuša, te tako stječe neposredna iskustva. Na kraju dijete sve to nadahnuto dijeli sa ostalima, jer činjenica je da djeca najbolje razumiju pojmove i najbolje ih pamte kada uče izravno iz osobnog iskustva. [2] Kod djece priroda instinktivno budi znatiželju. Dječju znatiželju treba zadovoljiti, a još bolje je pobuditi dječji entuzijazam. Najčešće im u tome pomažu roditelji, učitelji, te drugi pojedinci i okolina. Jedan od vrlo važnih čimbenika u tom procesu je i učitelj. Važna zadaća učitelja, ili da tako kažem, misija učitelja, je da pouči i pokaže učenicima nešto novo, drugačije. Najvažniji zadatak učitelja je potaknuti učenike i pobuditi njihovu znatiželju. O učitelju ovisi što će ponuditi i pokazati učenicima. Na primer, učitelj treba dati učenicima priliku da promatraju koje je boje naranča. Trebalo bi i pružiti priliku učenicima da pomirišu cimet i okuse limun. Mora ih odvesti do potoka koji žubori da slušaju kako potok zvuči. Treba omogućiti učenicima da osjete koru drveta. Sve što opažamo i prepoznamo prenose nam osjetila, kroz koja upoznajemo svijet i druge ljude te doživljavamo sebe kao pojedince. [4] Osjetila obogaćuju naša iskustva i daju boju našim životima. Osnovna osjetila su vid, sluh, okus, miris i dodir. [6] Kao učiteljica svjesna sam da učenicima najčešće pružam informacije putem vida i sluha. Često pri tome zanemarujem koliko su važna i druga osjetila. Učenicima je vrlo važno ponuditi priliku da dodirnu, pomirišu i okuse ono što vide i čuju, naravno, ako je to moguće. Došla sam do spoznaje da učenici premalo koriste osjetila u odgojno obrazovnom procesu. Nakon pomnog razmatranja donesena je odluka da se u neposrednoj blizini školske zgrade napravi senzorna ili osjetilna staza. Uz moralnu i financijsku potporu uprave škole i fizičku pomoć učenika viših razreda, počeo je nicati projekt zvan senzualni put.

2. SENZORNI PUT

Osobna iskustva mi pokazuju da kad povedem učenike u prirodu, oni su uvijek bez iznimke sretni. Prirodno okruženje kod učenika budi znatiželju, interes, a često i čuđenje. Djeca osjećaju veliko zadovoljstvo od izravnog kontakta s drvećem, travom, biljem, cvijećem, vjetrom i lokvama, pticama. Za djecu u prvom obrazovnom razdoblju važan je senzorni put. Djeca u ovoj dobi još nemaju dobro razvijena osjetila i aktivnosti na senzornom putu omogućuju im da još bolje razviju svoja osjetila. Bili smo svjesni činjenice da se senzorni put mora pažljivo isplanirati. Gdje će se postaviti? Koliko će biti dug i širok? Od koliko će se okvira sastojati? Kojim materijalima ćemo ispuniti okvire? Hoćemo li možda posaditi biljke uz senzorni put? Kako će se odvijati aktivnosti na senzornom putu? Hoće li djeca u procesu držati oči zatvorene/s povezom na očima ili otvorene? Sve su to bila pitanja na koja smo tek trebali naći odgovor. U aktivnostima s povezom na očima, naše misli se prestaju baviti samima sobom. To nas čini svjesnijima i posvećenijima svijetu oko nas. Osjetilo o kojem obično najviše ovisimo je vid. Ako nam je ukraden vid, moramo se osloniti na svoja manje korištena osjetila kao što su sluh, dodir, miris i okus. Tijek naših misli se usporava jer su ih zaustavile informacije koje su nam istovremeno pružila naša tek probuđena osjetila. [1]

2.1. IZRADA SENZORNOG PUTA

U proljeće smo počeli s radovima na otvorenom. Otac jednog od učenika kumovao je bageru i tako obavio posao sa zahtjevnijim zemljanim radovima. Učiteljice ekipe 1. razreda postavile su okvire i temelje uz pomoć domara i učenika viših razreda. Stvorena je senzorna staza duga 11 metara, koja se sastoji od šesnaest okvira.

2.2. PUNJENJE OKVIRA

Ispunjavanjem okvira senzualni put je počeo dobivati svoj konačni oblik. Ovaj rad su pod našim vodstvom odradili učenici 1. razreda. Bili su vrlo motivirani za rad jer su bili u iščekivanju konačnog proizvoda. Radilo se opušteno, zabavljali su se tijekom rada, za njih je to bila igra, ali i aktivno učenje. Igra je za dijete jednako važna kao hranjenje i spavanje. Ako se dijete ne igra, treba nas zabrinjavati jednako kao kad ne jede ili ne spava. Bez igre nema zdravog i sretnog djetinjstva. Igra oblikuje djetetovu osobnost i sastavni je dio djetetova života. To je unutarnja potreba djeteta, to je aktivnost koja izaziva zadovoljstvo. Kroz igru djeca razvijaju svoje funkcije i stječu nova iskustva, samopouzdanje. Za dijete je igra iznimno važna na početku školovanja, jer mu omogućuje razvoj na svim životnim područjima. Dijete je privučeno, zainteresirano, pa je samim time i sabranije te kroz igru lakše uči. [7] Mala djeca u igri odjednom postaju divovi kojima ništa nije teško. [5] Činjenice su pokazale da učenici ne uče samo glavom, već i rukama i nogama, srcem i svim osjetilima. [3]

Prvašići su istovremeno upoznali i prirodne materijale kojima su ispunili okvire.

Za punjenje smo koristili:

- kamenje različitih veličina (veliko, srednje i malo),
- drvene trupce (duguljaste i okrugle),
- češeri smreke,
- koru,
- pijesak,
- tlo,
- ruševinu trave.

Slika 1: Prirodni materijali za punjenje okvira

Učenici su tijekom rada prepoznali svojstva prirodnih materijala i pravilno ih imenovali. Predmete su gledali, pipali, mirisali, slušali. Uz igru spontano su počeli da si postavljaju i brojna pitanja: Je li kamenje tvrdo ili mekano, glatko ili hrapavo, hladno ili toplo? Koja su svojstva češera smreke? Jesu li glatke ili grube? Možemo li ih prepoznati po mirisu? Kako zvuči kamenje kada udaramo jednom o drugog? Učenici su postavljali i odgovarali na pitanja, razgovarali o predmetima i govorili o svojstvima pojedinih predmeta.

Učenici su zatvorenih očiju dodirivali i pipali predmete. Kad su osjetili koru, rekli su da su osjetili daske, a sa većim ravnim kamenjem su rekli da su osjetili drvo. Nisu imali problema s prepoznavanjem predmeta kada su opipali šiške smreke, glatko ravno kamenje, travu i pijesak.

Slika 2 – Dodirivanje predmeta povezima za oči

2.3. KORIŠTENJE

Kad je senzorna staza dobila svoj konačni oblik, učenici su je svakodnevno po nekoliko puta prešli s velikom radošću. Po senzualnom putu su hodali u cipelama, no nekoliko učenika ubrzo je izrazilo želju da senzualnim putem hodaju bosu. Tu se postavlja niz novih značajnih pitanja: Kako se osjećamo kada hodamo bosu po velikom glatkom kamenju? Kako se osjećamo kada hodamo po šiškama, travi, pijesku ili kori? Učenici su izrazili svoje osjećaje i s velikim entuzijazmom pričali o njima. Kada su hodali po šiškama i/li kori, najčešće su govorili da su ih “uboli” u tabane. Hodanje po travi, pijesku i sitnom kamenju opisali su ugodnim. Rekli su da ih je to gicalo.

Slika 3: Obuveni i bosu duž senzualnog puta

2.4. NADOGRADNJA

Početak sljedeće školske godine počeli smo planirati kako dovršiti i nadograditi osjetilni put. Pitali smo se hoćemo li uz senzorni put posaditi biljke. Biljke su te koje potiču djecu da koriste sva svoja osjetila: dodir, miris, vid, okus i sluh. Odlučili smo zasaditi višegodišnje bilje, začinsko i ljekovito bilje te postavili nisku drvenu ogradu. U sklopu dana prirode podigli smo nisku drvenu ogradu cijelom dužinom senzornog puta, 50 centimetara od desnog ruba. Nastala je gredica koju smo obogatili zemljom za povrtnjake. Naši roditelji su bili od velike pomoći jer su donijeli ljekovito bilje iz svojih vrtova. Učenici su sadili ljekovito bilje, zalijevali ga, koristili dječji vrtni alat i radili mnoge druge poslove u kojima su vježbali svoje vještine. Učenici su tijekom sadnje upoznavali biljke, davali im imena, pomirisali ih i uživali u njihovom mirisu.

Slika 4: Tijekom rada

Bilje, začinsko i ljekovito bilje koje smo posadili uz put osjetila:

- lavanda,
- ružmarin
- matičnjak,
- metvica,
- timijan,
- origano,
- divlja rukola,
- čema,
- ehinacea,
- kadulja,
- vlasac,
- peršin.

Slika 5: Neke od zasađenih biljaka

2.5. UPOZNAVANJE LJEKOVITOG BILJA

Kako se zove ova biljka? Možemo li je jesti? Zašto je biljka ljekovita? To su bila pitanja koja su postavljala djeca. Pitali su se gdje mogu pronaći odgovore na svoja pitanja. U školu su donijeli materijal koji su uz pomoć roditelja pronašli kod kuće. Donijeli su knjige, slike, časopise. Zaputili smo se u školsku knjižnicu i pretražili web stranice. Zajedno smo pregledali materijal i istražili te pokušali saznati što više o biljkama koje smo posadili uz senzornu stazu. Odlučili smo napraviti nekoliko igrica kako bismo još bolje upoznali biljke koje smo posadili i njihove aktivne sastojke. Igra je oduvijek bila sastavni dio djetetova života. [8]

Učenici su napravili sljedeće igre:

Pamćenje: Učenici su napravili igru sjećanja crtajući biljku na kartici. Karte su bile okrenute naopako sa slikama biljaka i promiješane. Kada je učenik pronašao par, dao je ime biljci.

Domino: Ispisala sam manje slike biljaka za učenike. Učenici su slike izrezali i po dvije različite sličice zalijepili na karticu. Domine su zatim sastavljali tako, da se po dvije slike podudaraju. Učenik je ispravno imenovao odgovarajući par.

Karte: Ispisala sam veće slike biljaka za učenike. Učenici su svaku sliku zalijepili na listić veličine karte. Skupljali su parove karata izvlačeći karte iz ruku suigrača. Na kraju igre dali su imena biljkama na kartama.

U igru smo uključili i kretanje:

Učenici su sjedili u krugu. Svaki učenik je ispred sebe imao karticu sa slikom ljekovite biljke. Učenicima sam objasnila karakteristike biljke. Kada je učenik prepoznao biljku, trčao je u krug oko ostalih učenika. Primjer: ima dlakavo sivkasto lišće i plave cvjetove i liječi upalu grla (kadulja). Listovi imaju miris limuna i liječe želučane tegobe (matičnjak).

Prepoznavanje biljaka po mirisu:

Učeniku sam povezala oči. Prepoznao je biljku po njušenju i potom joj dao ime.

Prepoznavanje biljaka kušanjem:

Za učenike sam pripremila dva pića. U jednu sam dodala matičnjak, u drugu običnu mentu. Učenici su po kušanju prepoznali koju sam biljku koristila.

Slika 6: Različite igre: memorija, domine i karte

3. ZAKLJUČAK

Potvrđeno je da djeca trebaju prirodu. Tijekom izrade osjetilne staze učenici su sve vrijeme bili znatiželjni, vođeni interesom i znatiželjom, kako će sve to izgledati kada završimo s radom. Nakon završenog rada učenici su bili oduševljeni senzualnim putem. Tijekom formiranja senzualnog puta stekli su mnoga nova znanja koja će sada moći primijeniti u svakodnevnom životu. Bili su spremni aktivno učiti i istraživati okoliš kroz vlastiti rad. Produblivali su svoje znanje o osjetilima i njihovom značenju. Najviše su im se svidjele aktivnosti u kojima su koristili svoja osjetila dodira, mirisa i okusa, jer ta osjetila koriste rjeđe u nastavi nego vid i sluh. Ponosili su se i svojim poznavanjem bilja, začina i ljekovitog bilja. Rado su sudjelovali u izradi igrica i kada su se igrali s njima. Neprocjenjivo je što su se djeca i zabavljala, smijala i međusobno surađivala. U budućnosti ćemo nastaviti uređivati postojeći senzorni put. Imamo veliku sreću što u neposrednoj blizini školske zgrade ima dovoljno prostora da u njega možemo smjestiti nove elemente koji će pomoći u poticanju razvoja drugih osjetila kod djece. Razmišljamo i o postavljanju glazbenog stalka, prevjesnih vaga (ljuljačka), a možda i balansa. Prema tome, puno ideja!

4. LITERATURA

- [1] Cornell, J. (1994). Približajmo naravo otrokom. Celje: Mohorjeva družba.
- [2] Cornell, J. (1998). Veselimo se z naravo: naravoslovne dejavnosti za vse starosti. Celje: Mohorjeva družba.
- [3] Jank, W., Meyer, H. (2006). Didaktični modeli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4] Landa, N. (1997). Z vsemi čuti: ustvarjamo, igrjamo se, odkrivajmo čute. Radovljica: Didakta.
- [5] Markič, M. (1997). Zakaj se otroci igrajo? Moj malček, 1 (6) str 7.
- [6] Musek Lešnik K. in P. (2007). Mi, čuti in čutila. Didaktična mapa za vrtec in 1. triletje osnovne šole. Ljubljana: IPSOS.
- [7] Sotlar, M. (2012). Učenje skozi igro na začetku šolanja (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
- [8] Toličič, I., Smiljanić, V., (1979). Otroška psihologija. Ljubljana: Mladinska knjiga.